

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Investidura com a Doctor "Honoris
Causa" per la Universitat de València a
Emili Giralt i Raventós

Laudatio

València, 8 juny de 2001

Laudatio del Professor Emili Giralt i Raventós

Alfons Cucó

Excel.lentíssim Senyor Rector Magnífic,
Autoritats,
Professors, Doctors i Estudiants,
Senyores i senyors:

El 1960 -l'any de la mort, en plena maduresa, de Jaume Vicens i Vives- l'escola que havia fundat, l'anomenada Escola de Barcelona (que per Emili Giralt representa una continuïtat de la historiografia catalana iniciada per Capmany i prosseguida pels Bofarull, Rubió, Soldevila, Abadal o Batllori), gaudia ja d'un ample reconeixement als àmbits hispànics i europeus.

Aquell mateix any, per exemple, amb el segell del SEVPEN, una de les col.leccions de la mítica Sixième Section de l'École Pratique des Hautes Études, apareixia a París un llibre de dos joves historiadors catalans Jordi Nadal i Emili Giralt, *La population catalane de 1537 à 1717. L'emigration française et les autres facteurs de son développement*. Si aquesta edició, per ella mateixa, constituïa ja un fet insòlit, potser encara ho eren més -per la gran cordialitat i, en definitiva, pel franc recolzament que implicaven- les paraules amb les què el gran Fernand Braudel, un dels mestres més reconeguts de la historiografia mundial, encetava la seua presentació. "No caldrán llargues explicacions -asseverava Braudel- per presentar al lector el magnífic, l'excel.lent llibre de Jordi Nadal i Emili Giralt. Es presenta ell mateix, amb una perfecta claredat. Si escric aquestes línies és solament per expressar la meua amistat i la meua admiració vers dos joves historiadors compromesos amb els treballs difícils, necessaris i fructuosos d'una demografia retrospectiva, i acollir-los en nom de l'École des Hautes Études en les nostres

col·leccions erudites. Que siguem benvinguts! Tindran dignament el seu lloc entre nosaltres".

La sobtada i prematura mort de Jaume Vicens li va impedir poder conèixer més directament València -un desig que ell mateix havia expressat al seu històric article de *Serra d'Or* "Presència valenciana-, per auscultar de prop els incipients signes de canvi que començaven a detectar-se dins una societat com la nostra, atenallada encara per múltiples paràlisis. "Al llegar a Valencia en 1956 -assenyalava anys després l'arqueòleg i humanista Miquel Tarradell, personatge fonamental ell mateix en la història de la Universitat del seu temps- me encontré con una sociedad desarticulada, sin interés por las cosas propias ni aun por las ajenas". Amb certes excepcions, a algunes de les quals em referiré tot seguit, la Universitat no era sinó un reflex d'aquesta desarticulada societat a la que al·ludia Tarradell.

A darreries dels cinquanta i als inicis dels seixanta bona part d'aquestes febleses eren encara vivents, però també és cert que, seguint els canvis de la societat -o segurament precedint-los- ja es podia detectar un principi d'oxigenació, en primer lloc en l'àmbit acadèmic però també als civils, que en pocs anys van fer possible un cert canvi de perfil (tot el modest que es vullga) tant de la Universitat com de la mateixa societat.

Els atzars imprevisibles del funcionariat realitzaren un petit miracle: el d'aplegar (i parlaré solament, per raons òbvies, de l'antiga Facultat de Filosofia i Lletres) un reduït però brillant estòl d'historiadors, i també de geògrafs, que, en principi, varen fomentar unes connexions inèdites amb un cert univers intel·lectual europeu, físicament pròxim, però en aquells temps molt llunyà. Els estudiants d'història d'aquella generació forem estimulats a llegir a Bloch i a Febvre, a Braudel i a Vilar. Aquells professors, per un altre cantó, contribuïren igualment a promoure el descobriment de la realitat més pròxima que envoltava la Universitat: la d'un país, la història del qual ens havia estat amagada, minoritzada o folkloritzada, a través dels més insòlits i perversos procediments. Vull dir, en definitiva, que aquells professors ens ajudàren a "descobrir" el país, però també a "comprendre el món", per dir-ho amb la fòrmula de Joan Reglà, el primer deixeble de Vicens que arribà a formar part del nostre claustre.

Alguns anys després de l'arribada de Reglà, exactament el 1965, s'incorporava com a catedràtic d'Història Contemporània Emili Giralt i Raventós.

Nascut a Vilafranca del Penedés, dins una família de classe mitjana, Giralt -atret des de la primera joventut pels estudis històrics- havia tingut una doble formació. Havia seguit, per una banda, els cursos regulars de la Universitat de Barcelona, on encara romanien restes evidents de la desfeta intel.lectual de la postguerra, però on també començava l'emergència de personalitats tan renovadores i forçudes com la de Jaume Vicens que el mateix Giralt ha descrit a la perfecció: Vicens quan entrava en un lloc, més que entrar hi irrompia. Però per altra banda també va assistir als cursos d'una insòlita Universitat paral.lela -que encara avui no ha estat ben ponderada-: els Estudis Universitaris Catalans, on mestres d'extraordinari prestigi com Ferran Soldevila, Jordi Rubió o Pere Bohigas, marginats de la Universitat oficial, tractaven de prosseguir la continuïtat de la cultura catalana, sovint al voltant de la taula del menjador de casa seua. Aquesta doble formació em sembla fonamental per explicar el tarannà que Emili Giralt i Raventós ha posat en joc al llarg de la seua vida acadèmica i civil.

En tot cas a aquest doble ambient caldria afegir el dels contactes amb la historiografia i la cultura europees. Les estades de postgraduat a Toulouse, a París, a Newcastle -en les quals es combinen l'ampliació d'estudis i, també al mateix temps, la necessitat de trobar eixides professionals a curt termini- varen aportar no solament un *aggiornamento* intel.lectual, sinó també la definició d'una especialització centrada sobretot en la història econòmica, en la demografia i en la història agrària, que Giralt ha conreat posteriorment amb tanta eficàcia.

Quan el nou, i encara jove catedràtic, arriba a València -el seu primer destí, després d'haver superat amb èxit les barreres, tan irracionals, del sistema d'oposició de l'època- la Universitat i la societat que troba han iniciat, si més no parcialment, la superació de la somnolència digestiva que les havia caracteritzat al llarg de tants anys. El 1962, és a dir tres anys abans de la seua vinguda, havia aparegut *Nosaltres els valencians* que com és sabut -i per repetir una vegada més la gràfica fòrmula de l'inoblidable Ernest Lluch- separa la nostra "prehistòria" de la nostra "història". Però també és cert que aquests impulsos renovadors varen engendrar, de manera gairebé simultània, una feroç reacció -mai millor dit- de signe contrari, els primers signes de la qual descrivia colpidorament Vicent Andrés Estellés:

*Aquest any miserable
m.cm.lxiii. d. de c.,
serà recordat i molt amargament.*

*Vicens Ventura desterrat a múnic o parís,
Joan Fuster a sueca
-diuen pel veïnat que escriu de nit a màquina,
i circula un tenebrós prestigi-,
Sanchis Guarner recorre perplex la ciutat,
jo escric i espere a burjassot,
mentre que als carrers de valència
la gent, obscena, crida i crema un llibre.*

Entenc en qualsevol cas que la integració del professor Giralt a les aules universitàries valencianes fou d'una extraordinària fluidesa. Ací prosseguia la seua obra personal d'investigador, cada vegada més inclinada als treballs sobre història agrària, matèria sobre la qual havia ja publicat diverses obres que no podré ara enumerar per raó de temps. Alguns dels seus títols valencians -com per exemple "Problemas históricos de la industrialización valenciana", publicat igualment en català per introduir els volums de l' *Estructura Econòmica del País Valencià*- no sols es varen convertir immediatament en punt obligat de referència d'un important debat científic, sinó que trenta anys després encara ho són com mostren, sense anar més lluny, les pàgines del darrer número de la revista *L'Espill*.

L'etapa valenciana d'Emili Giralt no es va circumscriure, de tota manera, a les tasques docents i investigadores, sinó que s'insereixen -sense abandonar l'òptica de l'historiador- en un àmbit inequívocament civil i comunitari. La cronologia d' *Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*, escrita en col.laboració amb Albert Balcells i Josep Termes en 1967, representa no solament una important contribució a una matèria -com la de la història del moviment obrer- en aquells moments un tant insòlita, sinó que s'insereix al mateix temps en l'intent de definir les similituds, i també les particularitats històriques, que han caracteritzat el conjunt de les terres de llengua catalana a l'època contemporània.

La contribució a la creació d'una infraestructura cultural fou també l'objectiu, fonamental i declarat, de l'elaboració d'una ambiciosa *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes* que -amb l'aspiració de constituir un treball bàsic i útil a tots els futurs historiadors dels moviments socials, i que ajudés a construir un país que fos més per a tots-, acoblà, sota la direcció de Giralt, a Balcells, a Termes, a qui ara us parla, i a un nombrós equip de redacció. En la

gestació d'aquesta obra tingué una singular rellevància el descobriment, a la Biblioteca de la Universitat de València, d'un molt important fons bibliogràfic que procedia de l'expropiació per part de les autoritats franquistes de biblioteques de partits polítics, de centrals sindicals i de col·leccions particulars (com, per exemple, la de Max Aub, que en faria referència expressa al seu llibre *La gallina ciega*). Per a l'elaboració d'aquesta Bibliografia foren consultades un total de més de cinquanta biblioteques públiques i privades, amb el resultat final de vora tres mil llibres fitxats, catalogats i comentats críticament.

L'abast, el sentit últim, de l'obra realitzada o dirigida pel professor Giralt al llarg dels seus anys valencians podria matisar, doncs, la un tant sarcàstica afirmació de Fuster segons la qual els historiadors solament confeccionen papers destinats a ser llegits pels seus propis col·legues. No era aquest tampoc, sense dubte, l'objectiu del I Congrés d'Història del País Valencià, del qual s'acompleix aquests dies el trenta aniversari, i del que el professor Giralt fou secretari general i motor indiscutible.

Concebut en un primer moment com instrument per fomentar el caràcter interdisciplinari de l'activitat acadèmica i, òbviament, per impulsar el conreu universitari dels estudis històrics sobre el País Valencià, el I Congrés va significar també, en ell mateix, un fenomen cultural i civil d'indiscutible magnitud i repercussió en la contradictòria València de l'època. I dic contradictòria perquè, com és sabut, a València coexistien -o, potser millor, cohabitaven- inèrcies ancestrals, que el règim franquista prou que havia incentivat, amb uns clars impulsos de renovació, minoritaris però en franc creixement, als quals adés he fet referència. En qualsevol cas, l'acceptació de la presidència honorífica del Congrés pel ministre del ram -una hàbil finta estratègica ideada pel mateix Giralt- demostrà com la rígida jerarquització d'un règim autoritari podia ser utilitzada en benefici propi. Algunes insòlites complicitats coadjuvaren igualment. El discurs d'inauguració del Congrés, pronunciat en aquest mateix Paraninf per l'almirall alacantí Guillén Tato, habillat per a l'ocasió amb la solemne vistositat del seu uniforme, versà sobre "Els camins dels catalanismes a la parla marinera castellana", un títol que sense dubte faria esfereir més d'una glòria de la caverna local.

El Congrés va aprofitar, en primer lloc, per establir un primer estat de la qüestió dels problemes de la historiografia valenciana, per estimular la renovació

metodològica i temàtica, per donar fe de vida de l'existència d'una història contemporània valenciana, fins al moment encara embrionària. (Entre parèntesi: al dietari, en part encara inèdit de Sanchis Guarner, corresponent a l'any 1971, i entre nombroses referències al Congrés, es pot llegir la següent observació: "El Subsecretari d'Educació ha cridat el rector de la Universitat demanant-li vigilància sobre les ponències del Congrés de la Secció d'Història Contemporània, però ningú no li ha fet cas"). Front als recels franquistes, la Universitat anava consolidant, doncs, algunes parcel·les de llibertat, un fenomen que igualment s'ha anat consolidant en etapes posteriors.

Els quatre volums de les Actes del Congrés, amb vora quatre mil pàgines publicades, constitueixen al meu entendre una fita inqüestionable a l'hora de certificar una certa majoria d'edat de la historiografia valenciana. Per dir-ho en paraules de Fuster, "hem pogut veure com, per primera vegada, el passat dels valencians era exhumat, analitzat, jutjat, amb uns criteris nous. Vull dir: sense enyorances (...) uns criteris nous, unes tècniques renovades: una aspiració inèdita. Sense adonar-se'n potser, els congressistes han pogut advertir la diferència: una frontera es marca dins la historiografia valenciana i el I Congrés n'és la revelació".

El Congrés, en segon lloc -i permeteu-me que no entre en detalls en raó del temps- consagrava a València, si més no públicament, una imatge de dignitat i modernitat de la cultura catalana en el seu conjunt, a través de les seues sessions paral·leles obertes al públic: exposicions, concerts, mostres cinematogràfiques especialitzades i representacions teatrals (com la posada en escena del *Tirant* adaptat per Maria Aurèlia Capmany). Tot això no hauria estat possible sense la capacitat d'iniciativa i de gestió del secretari general.

Deixeu-me fer una darrera citació de Fuster: "el I Congrés no hauria estat possible sense la iniciativa i el treball esforçat d'algú. Aquest algú és Emili Giralt. Jo he pogut seguir de prop els tràmits de la maniobra: he pogut calibrar la complicació del muntatge, les dificultats econòmiques i administratives que la cosa presentava, l'amenaça dels recels oficiosos que calia superar. I això, la victòria sobre això, ha estat obra i gràcia d'Emili Giralt. Tots l'hem vist multiplicar-se en la solució dels problemes, en l'habilitat d'esquivar-ne, en el tacte a l'hora d'avortar-los. I això és el que li volem agrair. Li volem agrair la seua enorme paciència, la seua capacitat

diplomàtica, la fe en el país i en els alumnes de la seua càtedra, i en els col·legues i en els alumnes dels col·legues..."

Les meues consideracions deuen acabar -i no per manca de matèria- als anys valencians del professor Giralt. El seu trasllat a la Universitat de Barcelona, on havia estudiat i on havia iniciat la seua activitat acadèmica, li varen implicar noves responsabilitats: en la càtedra, en la direcció de la revista *Estudis d'Història Agrària* que ell mateix havia fundat, al front del Centre d'Estudis Històrics Internacionals, des de la presidència de l'Institut d'Estudis Catalans.

A la Universitat de València -que ara, en commemorar el mig mileni de la seua fundació, l'acull entre els seus doctors- va deixar una obra fecunda i també uns col·laboradors, deixebles i amics, en nom dels quals voldria adreçar-li un mot de gratitud. Aquest.

Moltes gràcies per la vostra atenció.